

LAITILA

Samppanummi

asemakaavan muutos- ja laajennus-

alueen arkeologinen inventointi

2024

Antti Bilund

Tilaaaja: Ramboll / Laitilan kaupunki

Sisältö

Perustiedot	2
Inventointi	3
Alueen kuvaus	3
Maastotyö	6
Tulos	9
Lähdeluettelo	9
Muinaisjäännökset	10
1 Kirkenlinna	10

Kansikuva: Kirkkelinnan kalliomuodostuma ja samalla kiinteä muinaisjäännös 1000000058 Kirkenlinna kuvattuna luoteispuolella olevasta notkosta, Pirttikyläntieltä tulevalta polulta. Kivivallin rajaama tasanne, ”linnanpiha”, on kuvan oikeassa puoliskossa näkyvän kalliopaaden takana ja yläpuolella rinteessä. Kallion korkeimmat huiput ovat kauempana likimain kuvan keskipisteen suunnassa. Kuvattu kaakkoon. Kuva: Antti Bilund.

Perustiedot

Alue: Laitilan Samppanummen teollisuusalueen asemakaavan muutoksen ja laajennuksen suunnittelualue.

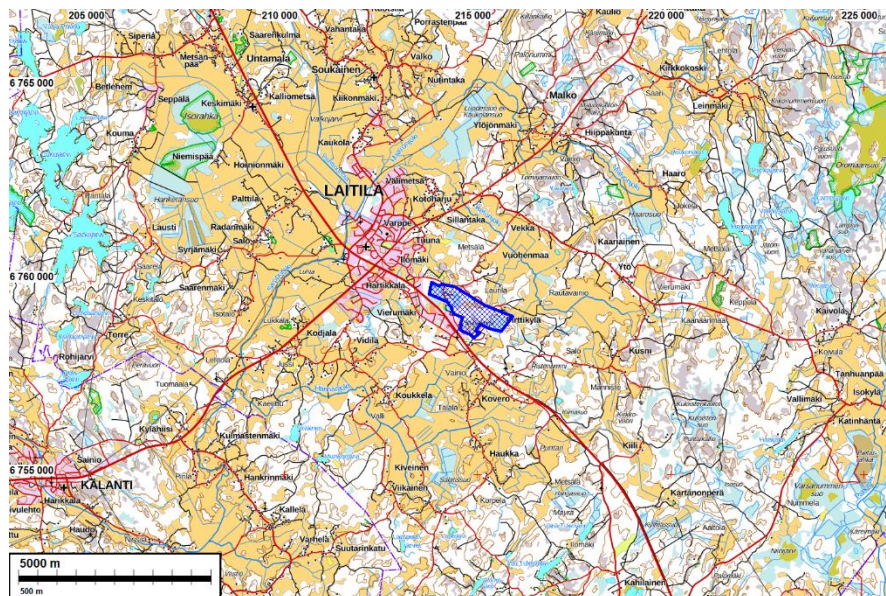
Tarkoitus: Selvitetään alueen kaikenikäiset ja tyyppiset muinaisjäännökset ja muut arkeologisin perustein suojeltavat kohteet.

Työaika: Maastotyö 8.5. ja 7.6.2024.

Tilaaja: Ramboll / Laitilan kaupunki

Tekijät: Mikroliitti Oy, Antti Bilund.

Tulos: Inventointialueella oleva kiinteä muinaisjäännös 1000000058 Kirkenlinna tarkastettiin ja sen todettiin olevan aiempien kuvausten mukaisessa kunnossa. Kohteen sijaintitietoihin ja rajaukseen ei ehdoteta muutoksia. Muita arkeologisia suojelukohteita alueelta ei löytynyt.

Samppanummen kaava-alue Laitilan keskustan kaakkoispuolella on merkitty tummansinisellä rasterilla.

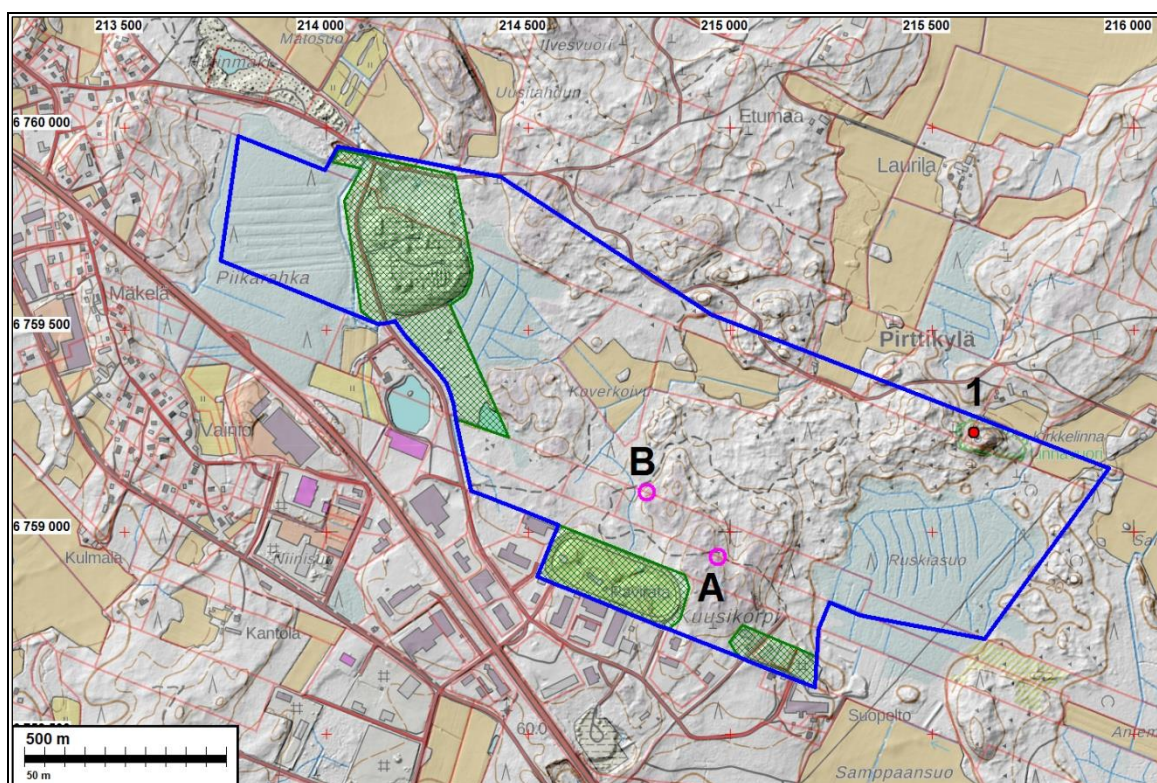
Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 6/2024, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 6/2024. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvat: Antti Bilund.

Inventointi

Laitilan kaupunki valmistelee Samppanummen teollisuusalueen asemakaavan muutosta ja laajennusta. Ramboll, jonka kanssa yhteistyössä Laitilan kaupunki valmistelee kaavaa, tilasi Mikroliitti Oy:ltä muinaisjäännösinventoinnin edellä mainitulla alueella. Suunnittelualue sijaitsee Laitilan kunnassa Laitilan keskustaaajamasta kaakkoon. Alue on kooltaan noin 1,3 neliökilometriä. Antti Bilund teki inventoinnin maastotyöt 8.5. ja 7.6.2024 työn kannalta hyvissä olosuhteissa.

Alueen kuvaus

Samppanummen inventointialue sijaitsee noin kahdesta neljään kilometriä itään Laitilan keskustasta, Turuntien (valtatie 8) koillispuolella. Inventoitavan alueen suurin pituus länsiluoteesta itä-kaakkoon on noin 2,3 km ja leveys enimmillään vajaan kilometrin. Inventointialueen ja valtatie välissä on teollisuusalue. Myös inventointialueen lounaisreunalla on alueita, jossa maasto muokattua. Alueella on rakennettuja yritystontteja, ravirata sekä alueita, joilla maata on kaivettu tai läjitetty. Alueen muu osa on maastoltaan luonnontilaisempaa. Suurin osa on talousmetsää, mutta inventointialueen pohjoisreunalle on joitakin pienialaisia peltoja. Koilliskulman lähellä on kalliomuodostuma, Kirkkelinna (tai Kirkenlinna), joka on sekä luonnonsuojelualue että kiinteänä muinaisjäännöksenä rauhoitettu muinaislinna, inventointikohde [1 Kirkenlinna](#).

Samppanummen inventointialue on merkitty kartalle sinisellä viivalla rajattuna. Vihreällä rasterilla on merkitty alueet, joilla maasto on tuhoutunut aiemman maankäytön seurauksena. Ainoa alueella oleva arkeologinen kohde eli inventointikohde 1, kiinteä muinaisjäännös Kirkenlinna (mj-tunnus 1000000058), on merkitty punaisella pallolla muinaisjäännösrekisterissä olevan sijaintitiedon mukaisesti. Sinipunaisilla renkailla ja kirjaimilla A ja B on merkitty maastossa havaitut kaksi rajalinjamerkkiä, jotka osuvat isojaossa määritetyille tilusrajoille. Näitä käsitellään luvussa "Maastotyö".

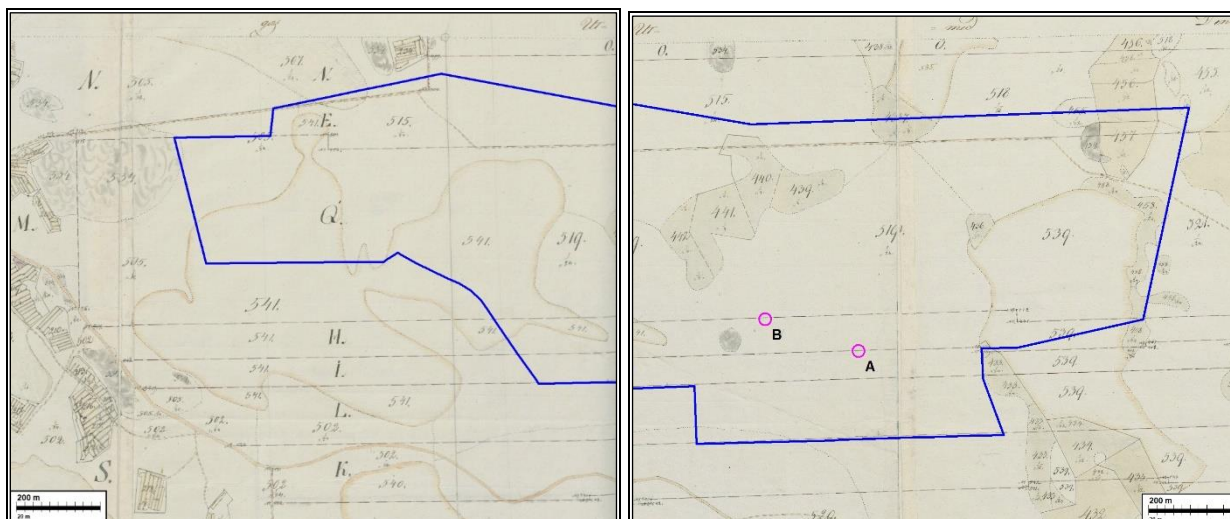
Aiempi arkeologinen tutkimus inventointialueella on keskittynyt Kirkkelinnaan. Hjalmar Appgren, joka tutki monia Suomen muinaislinnoja, suoritti jo vuonna 1886 kaivaustutkimuksia Kirkkelinnassa, samoin kuin noin kilometrin päässä kaakossa olevassa, monissa suhteessa hyvin samanlaisessa Hautvuoren muinaislinnassa. Monet tutkijat ovat myöhemmin vierailleet Kirke-

linnassa, tallentaneet arkistoihin ja julkaisuihin kuvia ja kuvauksia siitä sekä esittäneet siitä erilaisia näkemyksiä. Muita maaperään kajoavia arkeologisia tutkimuksia Kirkkelinnassa ei ole Appelgrenin kaivausten jälkeen tehty. Kirkkelinnassa on käyty myös Laitilan perusinventoinneissa (Hirviluoto 1956, s. 197–198, Pihlman 1994, tarkastettujen alueiden kartta, s. 10), mutta muita arkeologisia kohteita sen lisäksi inventointialueelta ei ole niissä tai muutenkaan tullut tutkijoiden tietoon.

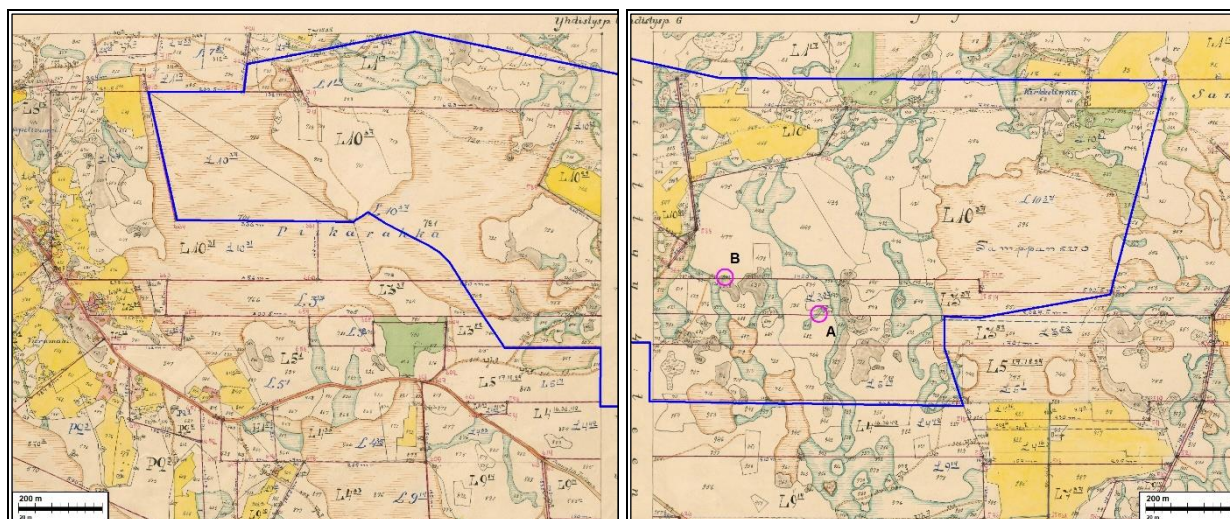
Inventointialueen maasto on korkeusvälillä 17–35 mmpy (metriä meren pinnan yläpuolella), joten maankohoamisen seurauksena Itämeren rantaviiva on ollut alueella kivikauden lopulta pronssikauden lopulle tai pronssikauden ja rautakauden taiteeseen asti. Tämän jakson alussa alueella on ollut vain pari kallioista saarta, pieni luoto Kirkkelinnan huipun (hieman yli 35 mmpy) kohdalla ja toinen jonkin verran laajempi saari Kuusikorvessa, raviradan itäpuolella (32,5 mmpy). Pronssikauden kuluessa maankohoamisen jatkuessa veden alta on paljastunut kallioista ja kivisen moreenin peittämää, kumpareikkoista kangasmaastoa veden pinnan laskiessa tasolle 22 mmpy. Tämän jälkeen paljastunut maasto on ollut varsin tasaista. Nykyisin se on enimmäkseen suota tai suoperäistä peltoa. Vielä veden pinnan tason ollessa 20 mmpy on inventointialue sijainnut muutaman kilometrin läpimittaisessa saarella. Kapeat salmet ovat erottaneet saaren mantee-reesta pohjoisessa Ketunjoen laaksossa ja toisesta laajasta saaresta idässä, Kirkkelinnan alla, nykyisen Ruskiasuon kohdalla. Salmet ja koillisessa oleva Ketunjoen varren laaja tasanko ovat tämän jälkeen maatuneet nopeasti veden pinnan edelleen laskiessa. Inventointialueen alin kohta on Kirkkelinnan itä- ja pohjoispuolella oleva kapea notkelma (alle 17,5 mmpy), johon avovesi on ehkä ulottunut vielä pronssikauden ja rautakauden taitteessa. Tämän jälkeen inventointialue on ollut sisämaata. Rantasidonnaisia asutus- ja muita muinaisjäännöksiä inventointialueella voi sitten olla kivikauden lopulta tai varhaismetallikaudelta. Koska rautakautinen maanviljelysasutuskin on havaintojen mukaan keskittynyt vesistöjen lähelle, Laitilassa Sirppujoen varrella olleiden, nyt kuivattujen järvien rannoille, ei sen jäänteiden tai siihen läheisesti liittyvien muinaisjäännösten, kuten rautakautisten kalmistojen, löytyminen inventointialueelta ole todennäköistä. Jos Kirkkelinna ja Hautvuoren munaislinna ovat olleet käytössä tähän aikaan ne ovat olleet kaukana asutuksesta sijainneita pakolinnoja.

Historiallisen ajan maanviljelysasutuksen ja ympäristövaatimuksiltaan sitä vastanneen rautakautisen asutuksen kannalta inventointialueen kalliot, kivikkoiset moreenikankaat ja suot eivät ole olleet asuinalueeksi sopivia. Rautakautiseen asutukseen viittaavia löytöjä inventointialueelta ei ole. Tunnettujen rautakautisten muinaisjäännösten ja esinelöytöjen perusteella lähimmät rautakaudella asutut paikat ovat olleet luoteessa Laitilan Kirkonkylässä, lännessä Vidilässä ja Kodjalassa sekä lounaassa Koukkelassa, kaikki kolmesta neljään kilometrin päässä. Muilla ilman suunnilla rautakautisen asutuksen jälkiä ei lähiseudulla, vaan uuden ajan alussa näillä suunnilla tunnetut kylät ovat syntyneet keskiajalla.

Inventoitava alue on ollut historiallisella ajalla Laitilan kirkonkylälle kuuluvaa metsämaata. Isojassa alue on jaettu kylän taloille kapeina palstoina. Isojakokartassa (Gylden 1824) Uusjakokartassa sata vuotta myöhemmin (Ojama 1925) inventointialue on edelleen metsämaata. Alueen pohjoislaidalle on raivattu peltoja paikoille, joilla isojakokartassa oli niittyjä. Niityt taas ovat laajenneet aiemmille suoalueille. Kartalla on myös nykyisen Pirttikyläntien linjausta noudattava Kusnin suuntaan ja talviteitä. Asutusta ei ole inventointialueella eikä Kirkkelinnan lähellä.

Samppanummen inventointialue rajattuna tummansinisellä viivalla Laitilan kirkonkylän ja lähikylien isoja-kokartalle (Gylden 1824). Pohjoinen on kartassa vähän ylhäältä vasemmalle. Kartan vasemmassa laidas-sa näkyy kirkonkylän itäisimpiä peltoja. Sieltä oikealle inventointialueen eteläpuolella kulkee maantie Tu-run suuntaan. Inventointialue on metsämaata, jolle on merkitty joitakin niittyjä. Kirjaimilla A ja B on merkitty maastossa havaitut kaksi rajalinjamerkkiä (sinipunaisten renkaiden kohdalla), jotka osuvat isojaossa mää-ritetyille tilusrajoille. Näitä käsitellään luvussa "Maastotyö".

Samppanummen inventointialue rajattuna tummansinisellä viivalla Laitilan kirkonkylän ja lähikylien uusja-kokartalle (Ojama 1925). Pohjoinen on kartassa vähän ylhäältä vasemmalle. Kartan vasemmassa laidas-sa näkyy kirkonkylän itäisimpiä peltoja. Sieltä oikealle inventointialueen eteläpuolella kulkee maantie Tu-run suuntaan. Tien varteen on jo syntynyt jonkin verran asutusta. Inventointialue on enimmäkseen met-sämaata, jolle on merkitty joitakin niittyjä. Alueen pohjoislaidalla on jo peltoja samoilla paikoilla kuin nyky-äänkin ja nykyisen Pirttikyläntien linjausta noudattava kylän yhteismaaksi merkitty tie Kusnin suuntaan. Asutusta ei ole inventointialueella eikä Kirkkelinnan lähellä. Sinipunaisilla renkailla ja kirjaimilla A ja B on merkitty maastossa havaitut kaksi rajalinjamerkkiä (sinipunaisten renkaiden kohdalla), jotka osuvat isoja-ossa määritetyille tilusrajoille. Näitä käsitellään luvussa "Maastotyö".

Ennen maastotöitä tarkasteltiin Maanmittauslaitoksen tarkasta, niin sanotusta 5p-laserkeilausaineistosta tehtyä rinnevarjostetta ja alueen vanhoja karttoja. Näistä tarkastettiin, sijoittuuko alueelle niihin merkittyjä tai niissä näkyviä arkeologisesti mahdollisesti mielenkiintoisia ilmiöitä. Rinnevarjosteessa ei näy maastokohteita, jotka voisivat olla muinaisjäännöksiä. Vanhoista kartoista tarkastettiin edellä mainittujen isojakokartan (Gylden 1824) ja uusjakokartan

(Ojama 1925) lisäksi pitäjänkartta vuodelta 1848, Senaatin kartasto vuodelta 1883 sekä peruskartat vuosilta 1968, 1984 ja 1994.

Maastotyö

Maastotyössä tarkastettiin aiemmin tunnetun muinaisjäännöskohteen [1 Kirkenlinna](#) lisäksi maastoa keskittyen maastonkohtiin, joissa muinaisjäännöksiä todennäköisesti voi olla, ja joissa ne on mahdollista havaita. Maasto inventointialueella jakautuu topografian osalta kahtia. Etelässä on kallioista mäkeä ja kumpuilevaa moreenimaastoa Kuusikorven kallioalueelta alueen koilliskulmaan Kirkenlinnan lähelle. Myös alueen pohjoislaidalla on samanlaista maastoa. Näiden korkeampien alueiden välissä on alava ja lähes tasainen notko, joka on suoperäinen ja nykyisin osittain pelloksi raivattu. Myös alueen päät ovat alavaa, tasaista suomaastoa, luoteessa Piikarahka ja kaakossa Ruskiasuo. Suoperäisiä alueita ei tarkastettu maastossa.

Avokallioalueet etelässä Kuusikorvessa ja pohjoisessa Koverkoivun peltoalueen luoteispuolella tarkastettiin kattavasti. Kalliot ovat topografialtaan ja korkeussuhteiltaan hyvin sopivia varhaismetallikautisille hautaröykkiöille. Sellaisia kallioalueita ei kuitenkaan löytynyt.

Avokalliomaastoa inventointialueella. **Vasemmalla:** Kuusikorven kallioalueella laella on laajalti lähes kivetöntä laakeaa avokalliota. Kuvattu koilliseen. **Oikealla:** Inventointialueen pohjoislaidalla Koverkoivun luoteispuolella kalliot ja niillä olevat lohkariekat ovat moroutuvaa rapakiveä, joten kalliot eivät aivan paljaita. Vasemmalla näkyy avokallioalueen jyrkänteenä suolle laskeutuva reuna. Kuvattu länsiluoteeseen. Kuvat: Antti Bilund.

Maastossa havaittiin Kuusikorven kallioalueella kaksi kivistä tehtyä rajalinjamerkkiä, jotka ovat suoralla tilusrajalla. Yksi niistä (N 6758938 E 214971, merkitty edellä kartoissa kirjaimella A) on isojakokarttaan merkityllä tilusrajalla, joka erottaa Laitilan kirkonkylän Perheentuvan talon kahden puoliskon metsäpalstoja (isojakokartassa palstat H ja I). rajamerkissä on vajaan metrin korkeuisen maakiven päällä kaksi 30–40 cm läpimittaista kiveä rinnakkain sekä rajalinjalla maassa kaksi viisarikiveä lännessä noin 5 m matkalla ja ainakin yksi idässä. Maakiven päällä olevat kivet muodostavat ”hahlon”, johon viisarikivien mukaan tähdätty linja osuu. Toinen rajamerkki (N 6759097 E 214795, merkitty edellä kartoissa kirjaimella B) on rajalinjalla, joka erottaa Perheentuvan toisen puolikkaan ja Anttilan talon metsäpalstoja (isojakokartassa palstat H ja Q). Rajamerkinä on lähes puolen metrin läpimittainen litteä luonnonkivi, joka on parin pienen kiviliuskan avulla kiilattu pystyyn, ehkä kalliossa olevaan luontaiseen koloon. Rajamerkit sijaitsevat metsäalueella, joka on ennen isojakoa ollut kylän yhteistä metsämaata, joten palstoja erottavat pitkät suorat tilusrajat on todennäköisesti määritetty ja rajamerkit tehty isojaon yhteydessä. Isojaon aikaiset tilusrajamerkit eivät ole suojelukohteita.

Vasemmalla: Pystyyn asetetuista kivistä tehty rajalinjamerkki suoralla rajalla, joka on Laitilan kirkonkylän Perheentuvan talon kahden puoliskon metsäpalstojen rajalla (kartoilla merkitty kirjaimella A). Kuvan keskellä on maakivellä tai kalliokumpareella kaksi rinnakkain asetettua kiveä ja etualalla kaksi peräkkäistä kiveä, joiden osoittama linja kulkee kahden kiven muodostaman "hahlon" läpi. Myös maakiven takana on ainakin yksi kivi linjaa osoittamassa. Kuvattu itään. **Oikealla:** Vasemmanpuoleisen kuvan kaksi kiveä maakiven päällä ovat kuvassa vasemmalla ja kaksi viisarikiveä maassa keskellä ja lähellä oikeaa laitaa. Kuvattu etelään. Kuvat: Antti Bilund.

Pystyyn asetettu litteä kivi rajalinjamerkkinä kalliomaastossa Laitilan kirkonkylän Anttilan ja Perheentuvan talojen metsäpalstojen rajalla (kartoilla merkitty kirjaimella B). **Vasemmalla:** Kuvattu etelään. **Oikealla:** Kuvattu länteen. Kuvat: Antti Bilund.

Kivikkoista moreenikumparemaastoa inventointialueella. **Vasemmalla:** Tyypillistä maastoa alueen keskiosassa, tässä Koverkoivun pellon kaakkoispuolisella harjanteella. Kuvattu länteen. **Oikealla:** Alueen keskiosan moreenikivikko ulottuu reunoilla suon laitaa, tässä Ruskiasuon länsireunalla. Kivikossa on monin paikoin suuriakin lohkareita, kuten moroutuva rapakivilohkare taustalla oikealla. Kuvattu länteen. Kuvat: Antti Bilund.

Kallioalueet sekä etelässä Kuusikorvessa että Koverkoivun luoteispuolella muuttuvat ilman selvää rajaa kumpareikkoiseksi moreenimaastoksi, joka on kaikkialla hyvin kivistä. Kuusikorven koillispuolella tällainen maasto ulottuu Kirkenlinnaan asti rajautuen kaakossa Ruskiasuohon ja luoteessa Koverkoivun peltojen laitaan. Maasto on epätasaista ja monin paikoin louhikon takia vaikeakulkuista. Varsinkin alempana, lähellä alueen reunoja, kumpareikon painanteiden pohjalla vetisiä suolampareita. Kivikko jatkuu alavilla reunoilla suohon. Samanlaista maastoa on myös Koverkoivun peltojen pohjoispuolella. Siellä se rajautuu lännessä kallioalueeseen.

Kivikkoisten moreenikumpareiden ja alavan ja tasaisen suoperäisen maaston rajoilla on muutamissa kohdissa kaistale loivasti laskevaa maastoa, joka topografialtaan olisi erilaisille muinaisjäännöksille sopivaa. Tällaisia kohtia oli mahdollista tarkastaa eräillä pellonreunoilla, muokatuilla hakkuualueilla ja ojaleikkauksissa. Maaperä oli näilläkin yleensä muinaisjäännösten kannalta vähemmän otollista kivistä hienoainespitoista moreenia. Muinaisjäännöksiä näiltäkään paikoilta ei löytynyt.

Vasemmalla: Moreenirinnettä inventointialueen luoteisosassa (N 6759792 E 214520). Maaperä moreeni-alueiden rinteillä, siellä missä kivikko ei sitä peitä, on monia muinaisjäännöksiä ajatellen sopivaa hiekkamoreenia, joka sisältää rapakivimoroa kuten kuvassa etualalla. Kuvattu lounaaseen. **Oikealla:** Inventointialueen lounaisosan on kulkenut hiekkaisemman maan vyöhyke, ehkä jopa harjumuodostuma. Se on kuitenkin kaivettu kokonaan pois, ja paikalla on nyt vain perusteellisesti muokattua maastoa. Etualalla on hiekkakuopan reunalle kalliolle rakennettu nuotiopaikka (N 6759320 E 214424). Kuvattu lounaaseen. Kuvat: Antti Bilund.

Vasemmalla: Alavaa, tasaista moreenimaastoa muokatulla hakkuuaukealla Koverkoivun pellon pohjoisreunalla (N 6759483 E 214731). Maaperä on kivistä, hienoainespitoista moreenia. Paikoin muokkausjälkien pohjalla näkyy laakea kalliopinta. Huonosti vettä läpäisevän maaperän vuoksi alue on luonnontilassa ollut lievästi soistunutta. Kuvattu itäkaakkoon. **Oikealla:** Ainoa inventointiaikana avoinna ollut pelto inventointialueella alueen pohjoislaidalla (N 6759391 E 215268) vasemmalla näkyvän Pirttikyläntien pohjoispuolella. Maaperä on tasaista savikkoa. Kuvattu länteen. Kuvat: Antti Bilund.

Tulos

Inventointialueella oleva kiinteä muinaisjäänös 1000000058 Kirkenlinna tarkastettiin ja sen todettiin olevan aiempien kuvausten mukaisessa kunnossa. Kohteen sijaintitietoihin ja rajaukseen ei ehdoteta muutoksia. Muita arkeologisia suojelukohteita alueelta ei löytynyt.

12.6.2024

Antti Bilund
Mikroliitti Oy

Lähdeluettelo

- Ailio, J. 1903. *Havainnot Kirkkeenlinnasta Laitilassa*. Laitila Hautvuori. Linnavuoren kaivaus 1903. Museovirasto
- Appelgren, H. 1886a. *Kertomus muinaistieteellisestä tutkimusretkestä Länsisuomessa ja Hämeessä suvella 1886*. Museovirasto.
- Appelgren, H. 1886b. *Luettelo muinaiskaluista. Kerätyt tutkimusretkillä v. 1885 ja 1886*. Museovirasto.
- Gyldén, F. 1824. *Charta öfver Syttyä och Kyrkobys jämte Njemis, Tuna och Hardikala Enstaka hemmans Bröstmark belägin i Letala Socken af Åbo Län*. Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. Kansallisarkisto. A49:18/4-44. Verkossa: https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2521265362.
- Hirviluoto, A.-L. 1956. *Laitila inventointi 1955–56*. Museovirasto.
- Ojama, J. 1925. *Uudistuskartta Kirkonkylän jakokunnassa Laitilan ja Syttyän kylistä sekä Hartikkalan, Niemen, Tuunan ja Pappilan yksinäistaloista uusjakoon otetuista tiluksista Laitilan kunnassa Turun ja Porin lääniä*. Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. Kansallisarkisto. A49:18/124-268. Verkossa: https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2521270588.
- Pihlman, S. 1994. *Laitilan arkeologinen inventointi 1994*. Turun maakuntamuseo.
- Pitäjänskartta 1848. *Lehdet 1131 11 la.* -/- - 1 Laitila ja 1133 02 la.* -/- - Laitila*. Kansallisarkisto. Verkossa: https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2383421098, https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2383447437.
- Seppälä, S.-L. 1992. *Laitila Untamala. Kokeilu yleiskaavoitusta palvelevan kulttuuriympäristöjen inventointimenetelmän kehittämiseksi*. Arkeologinen inventointi. Museovirasto.
- Senaatin kartasto 1883. *Lehdet XIII 13 [Laitila] ja Lehdet XIII 14 [Laitila]*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto. Verkossa: https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2388268601, https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2388269178.
- Taavitsainen, J.-P. & Saukkonen, J. 1986. *Laitila Hautvuori. Esihistoriallisen kohteen tarkastus*. Museovirasto.

Muinaisjäännökset

1 Kirkenlinna

Mjtunnus: 1000000058
Status: kiinteä muinaisjäännös
Tyyppi: puolustusvarustukset muinaislinnat
Ajoitus: rautakautinen

Tutkijat: Appelgren kaivaus 1886
 Ailio kaivaus 1903
 Hirviluoto inventointi 1955
 Taavitsainen & Saukkonen tarkastus 1986
 Pihlman inventointi 1994
 Tiitinen hoito 1994
 Bilund inventointi 2024

Koordin.: N 6759247 E 215604 Z 20–30

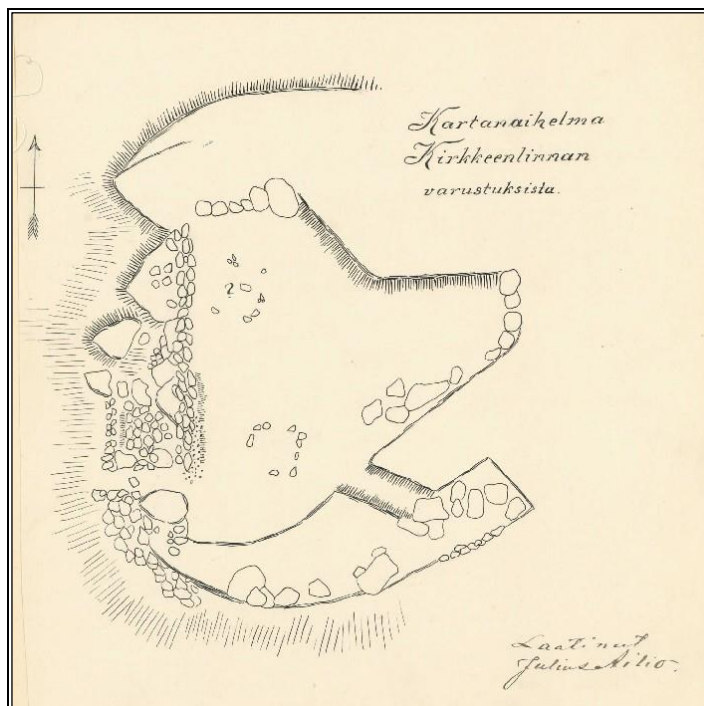
Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Kohde sijaitsee Laitilan kylään kuuluvassa Pirttikylässä, Pirttimäentieltä 150 m kaakkoon. Maasto on jyrkkärinteistä ja kivikkoista kalliomaakeä, jonka itäpuolella avautuu peltoaukea. Paikalta on ollut näköyhteys Laitilan kirkolle, mutta nykyisin maasto tiheää metsikköä.

Kirkenlinna tai Kirk(k)elinna on ollut tunnettu 1800-luvun lopulta lähtien.

Muutoin jyrkkärinteisen mäen loivahkossa lounaisrinteessä erottuu 20 m pitkä kivivalli, jonka sisäpuolelle jää linnanpihaksi tulkittu alue. Pihalla on havaittu yhdessä tai kahdessa kohdassa nelikulmaista kiviperustusta. Vallin eteläpäässä on linnaan johtava noin 3 metrin pituinen ja metrin levyinen porttikäytäväksi tulkittu aukko. Muinaislinnalla 1886 tehdyissä kaivauksissa saatiin talteen runsaasti palanutta savea. "Nämät savipalaset olivat ohkaisen kasvipeiton alla, noin 4 metrin pituisena suonena." Ajoitettavia löytöjä ei ole. Linnavuoren laelta on löydetty vuonna 2002 kuutiokivi.

Bilund 2024: Appelgren on kaivanut Kirkenlinnassa vuonna 1886. (Appelgren 1886a, s. 35–38) Löytöinä oli vain palanutta savea (KM 2500:4, Appelgren 1886b, s. 30), hiiltä ja palaneita kiviä, toisin kuin läheisellä Hautvuoren muinaislinnalla, josta löytyi myös keramiikkaa. (Appelgren 1886a s. 38–44; Appelgren 1886b, s. 31) Hautvuoren keramiikkalöydöt ajoitetaan nykyisin varhaismetallikautisiksi.

Ailio on vuoden 1903 Hautvuoren muinaislinnan kaivauskertomuksen yhteydessä kuvaillut myös havaintojaan Kirkenlinnasta. Mikään Ailion tekstissä ei viittaa siihen, että hän olisi tuolloin suorittanut Kirkenlinnassa kaivauksia, vaikka hänen tutkimuksensa lajiksi on muinaisjäännösrekisterissä merkitty kaivaus. Ailion kertomuksen liitteenä on signeeraamaton ja päiväämätön karttaluonnos otsikolla "Kartta kaivaustyöstä Kirkenlinnassa Laitilassa", mutta siihen merkityt kaivausalat ja havainnot vastaavat Appelgrenin kuvausta vuoden 1886 kaivauksesta. Ailio on tehnyt karttaluonnoksen Kirkenlinnassa havaitsemistaan varustuksista ja muista rakenteista.

Ailion karttaluonnos Kirkenlinnasta (Ailio 1903). Piirrokseseen on merkitty Ailion tekstissä mainitsemat rakenteet. Pihaa rajaa lännessä valli, jonka eteläpäässä on porttiauukko. Vallin ulko- ja porttikäytävän pohjoispuolella on pätkä "vallintapaista" kiveystä. Pihalla vallin vieressä on kasattuna pikkukiviä ja porttikäytävän pohjoispuolella yksi tai kaksi nelikulmaista kiviperustusta. Pihan kaakkoislaidalta kallionhalkeama johtaa "pienehkölle avonaiselle paikalle, minkä verrattain loivalla ulkolaiteella on nähtävänä ihmiskäsin laitettua vallia".

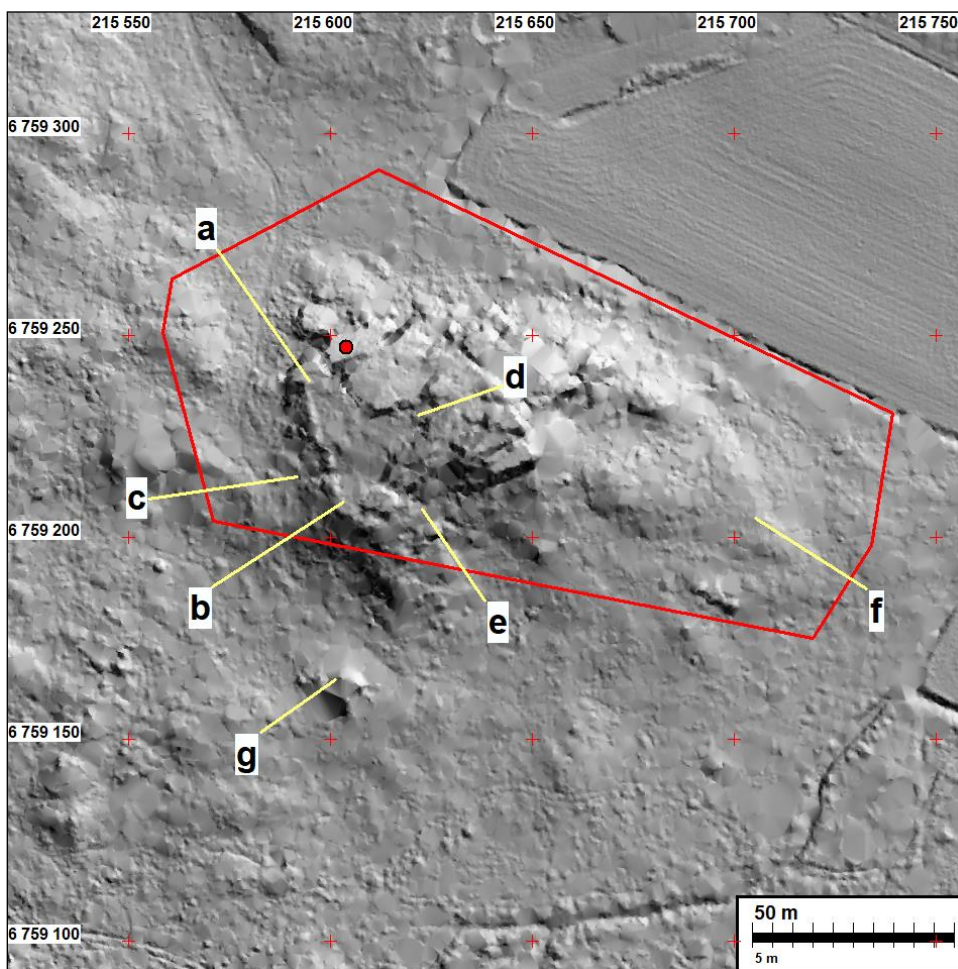
Hirviluoto on varsin seikkaperäisesti kuvannut havaintojaan kohteessa Laitilan inventoinnissa 1950-luvun puolivälissä. Havaintomahdollisuudet ovat olleet huonot paikalla suoritettujen metsätöiden vuoksi. (Hirviluoto 1956, s. 197–198) Taavitsainen ja Saukkonen mainitsevat Hautvuoren muinaislinnan tarkastuskertomuksessa käyneensä myös Kirkenlinnassa, mutta mitään muuta tietoa kohteesta ei ole. (Taavitsainen & Saukkonen 1986) Vuoden 1994 Laitilan inventoinnissa kohde on tarkastettu, mutta siitä ei varsinaista tarkastuslomaketta eikä uusia tietoja. (Pihlman 1994, tarkastettujen alueiden kartta, s. 10)

Vuonna 2002 talteen otettu kuutilokivi KM 33467 on löytöluettelon mukaan löytynyt "linnanpihan" itäosasta, kaatuneen kuusen juurakon alta, eikä siis varsinaisesti vuoren kallioiselta laelta, joka on paljon korkeammalla. Kuutiokivet (tai kuutilokivet) ovat kouraan sopivia jauhinkiviä, joilla on jauhettu viljaa. Niitä esiintyy asuinpaikoilla pronssi- ja rautakausilla. Löytö on mielenkiintoinen, sillä se on tähänastisista löydöistä ainoa ajoitettavissa oleva ja viittaa vahvimmin siihen, että "linnanpihalla" on tosiaan asuttu esihistoriallisella ajalla.

Muinaisjäännösrekisterissä kohteeseen 1000000058 Kirkenlinna on löytöinä liitetty myös rautakautinen veitsi KM 13038:1 ja kivikautinen vasarakirveen katkelma KM 13857:1. Veitsi on kuitenkin liitetty myös rautakautiseen löytöpaikkaan 1000005481 Paattimäki, joka sijaitsee Untamalassa, Kirkenlinnasta yli 7 km luoteeseen. Kyseisen kohteen kuvaustekstin ja sen lähteiden (Hirviluoto 1956, s.189; Seppälä 1992, s. 66–67) mukaan veitsi on tosiaan löytynyt sieltä vuonna 1940. Vastaavasti vasarakirveen katkelma on liitetty myös kivikautiseen löytöpaikkaan 1000005664 Kovio Oksanen, joka sijaitsee Koviolla, runsaat 10 km Kirkenlinnasta etelään. Hirviluoto

on inventoinnissa tuoreeltaan selvittänyt vuonna 1954 löytyneen esineen löytöpaikan, joten siitä ei ole epäselvyyttä. (Hirviluoto 1956, s.13) Nämä kaksi esinelöytöä eivät siis mitenkään liity Kirkenlinnaan, vaan ne on muinaisjäännösrekisterissä liitetty siihen todennäköisesti erehdyksessä.

Kohteen tarkastuksessa toukokuussa 2024 todettiin, että se on aikaisempien kuvausten mukainen. Vaikka Ailion karttaluonnos vuodelta 1903 on luonnosmainen eikä todennäköisesti perustu tarkkoihin mittauksiin, siinä näkyvät rakenteet ovat maastossa nykyisinkin tunnistettavissa. Osittain ne näkyvät hyvin myös tarkasta 5p-laserkeilausaineistosta muodostetussa maastomallissa. Kaikki selvät rakenteet ovat muinaisjäännösrajauksen sisällä. Kohteen pistesijainti muinaisjäännösrekisterissä osuu "linnanpihan" pohjoispuolelle kallioalueelle.

Kirkenlinnan rakenteet ja muita tekstissä mainittuja maastokohteita tarkasta 5p-laserkeilausaineistosta muodostetussa rinnevarjosteessa:

- a: vallin pohjoispää ja "linnanpihan" pohjoiskulma
- b: vallin eteläpää ja "linnanpihan" eteläkulma
- c: "porttikäytävä"
- d: "linnanpihan" itäkulma
- e: pieni tasanne, johon johtaa kalliohalkeama "linnanpihalta", valli tasanteen reunalla
- f: asuinpaikaksi sopiva tasanne kallioiden itäpuolella
- g: korkea kalliomuodostuma, "Kirkenlinnan kellokastari" (Appelgren 1886a, s.37).

Kiinteän muinaisjäännöksen Kirkenlinna (mj-tunnus 1000000058) pistesijainti muinaisjäännösrekisterin mukaan on merkitty punaisella pallolla. Muinaisjäännösrajaus on merkitty punaisella viivalla muinaisjäännösrekisterin kartan mukaisesti. Kaikki selvät rakenteet ovat rajauksen sisällä.

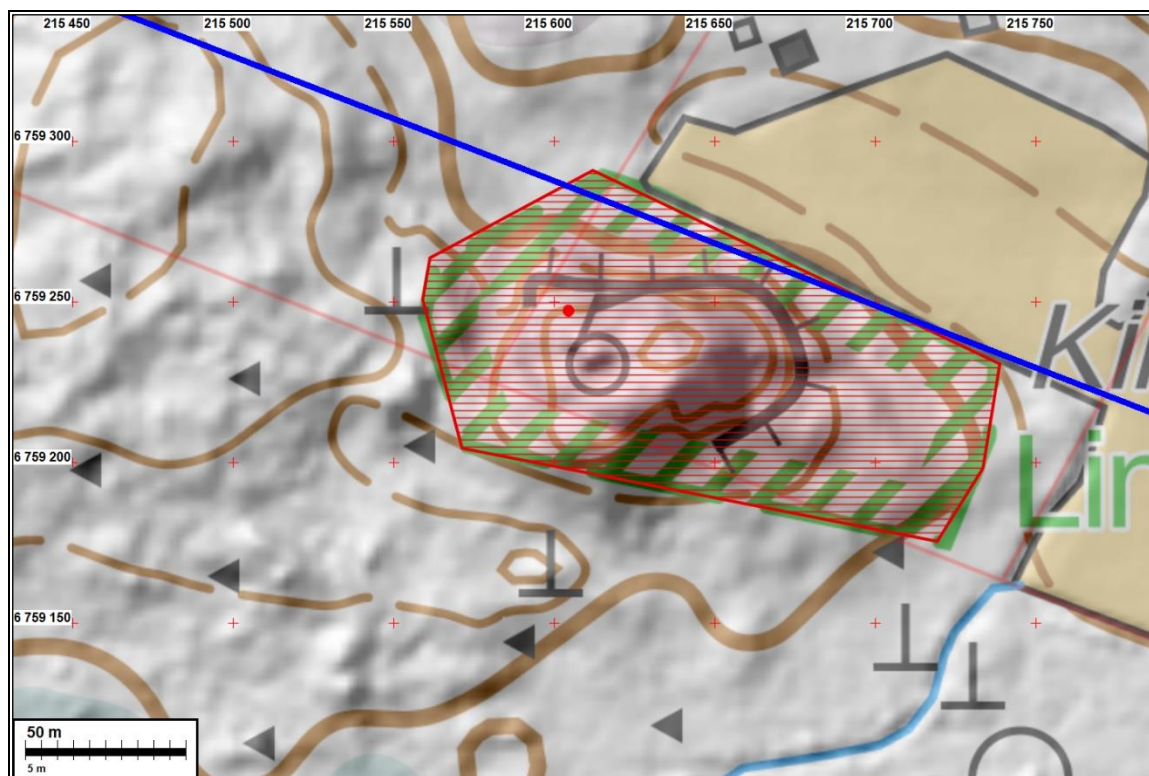
Vasemmalla: Linnavuorelle nouseva polku "linnanpihaa" lännessä rajaavan kivivallin porttiaukon kohdalla. Kuvattu itäkoilliseen. **Oikealla:** "Linnanpihaa" lännessä rajaavan kivivallin porttiauikko sisäpuolelta nähtynä. Kuvattu länsilounaaseen. Kuvat: Antti Bilund.

Vasemmalla: "Linnanpihaa" lännessä rajaava kivivallin pää porttiaukon pohjoispuolella ja sen takana itse valli. Vallin oikealla puolella näkyy tasaista "linnanpihaa", vasemmalla rinne laskee jyrkkänä. Kuvattu länsiluoteeseen. **Oikealla:** "Linnanpihan" tasaista pohjoisosaa kuvattuna keskeltä länsiluoteeseen. Taustalla vasemmalla näkyy tasannetta reunustava kivivalli, joka on ylärinteen puolelta matala. Taustalla oikealla näkyy "linnanpihaa" ylärinteen puolelta rajaavia kallioseinämiä. Kuvat: Antti Bilund.

Vasemmalla: "Linnanpihan" kaakkoislaitaa ja keskellä sen reunalla kalliossa oleva halkeama, jonka kautta johtaa polku mäen kaakkoisrinteellä olevalle tasanteelle. Kuvattu eteläkaakkoon. **Oikealla:** Mäen kaakkoislaidan rinteellä oleva pienen tasanteen reunalla oleva kivivalli tai lohkarerivi on kuvassa keskellä kuvaussuunnassa. Oikealla laskee melko jyrkkä rinne kaakkoon. Kuvattu koilliseen. Kuvat: Antti Bilund.

Kiinteän muinaisjäännöksen Kirkenlinna (mj-tunnus 1000000058) sijainti on merkitty punaisella pallolla ja rajausta punaisella viivarasterilla muinaisjäännösrekisterin kartan mukaisesti. Pohjakarttana on peruskartta, johon on lisätty rinnevarjoste ja kiinteistörajat (himmeä punainen viiva). Pohjakartalla on myös vihreällä merkittynä Kirkkelinnan luonnonsuojelualueen raja, joka on käytännöllisesti katsoen yhtenevä muinaisjäännöksen suojelurajauksen kanssa. Inventoitavan alueen raja on merkitty sinisellä viivalla. Maastotarkastuksen perusteella kohteen sijainnin ja suojelurajauksen muuttamiseen ei ole tarvetta.

Kohteen ajoituksena muinaisjäännösrekisterissä on rautakautinen. Näin rajoittuneelle ajoitukselle ei ole vankkoja perusteita, koska tähän mennessä ainoa ajoitettu löytö on kuutilokivi KM 33467, joka voi hyvin olla myös pronssikautinen. Läheinen Hautvuoren muinaislinna muistuttaa sijaintinsa, ympäristönsä ja rakenteidensa osalta hyvin paljon Kirkenlinnaa ja myös eroaa samalla tavoin tyypillisemmistä myöhemmän rautakauden kaukana asutuksesta sijainneista pakolinnoista. Hautvuoren keramiikkalöydöt osoittavat sen olleen käytössä pronssikaudella ja esiroomalaisella rautakaudella, kun se on vielä sijainnut rannan läheisyydessä. Tämä on hyvin mahdollinen ajoitus myös Kirkenlinnalle.

Inventoinnissa tarkastettiin muinaisjäännöksen ympäristöä erityisesti ajatellen paikan mahdollista käyttöä jo varhaismetallikaudella, kun se on vielä ollut rannan välittömässä läheisyydessä ja ympäröivät tasaiset suot ja pellot ovat olleet veden alla. Tarkastuksen perusteella maasto ympäröivän suomaaston yläpuolella on yleensä louhikkoa, jossa ei juurikaan ole oleskeluun sopivia kohtia. Parhaiten asuinpaikaksi sopiva kohta on Kirkenlinnan kallioiden itäpuolella oleva niemeke, jonka laella on hyvin asumiseen sopivaa vähäkivistä hiekkamaata (N 6759205 E 215705). Paikka on nykyisen muinaisjäännösrajausten sisällä, joten sitä ei tutkittu tarkemmin. Myös mäen luoteispuolella notkon pohjalla on tasaista ja vähäkivistä aluetta, mutta se inventointialueen ulkopuolella. Kirkkelinnan kallioiden eteläpuolella muuten louhikoisella alueella on pienialaisia vähäkivisiä ja tasaisia kohtia korkean kalliomuodostuman (N 6759165 E 215600) ympärillä. Nämä ovat louhikkoisen rinteiden alla melko tasaisessa maastossa ja Kirkenlinnan muinaisjäännösrajausten ulkopuolella. Niitä

tutkittiin inventoinnissa jonkin verran metallinilmaisimella ja koekuoppia kaivaen. Muuhun kuin rautaan viittaavien metallisignaalien perusteella kaivetut puolen kymmentä koekuoppaa jäivät maan kivisyyden ja puun juurien vuoksi hyvin pieniksi ja mataliksi. Kaikki sijaitsivat kymmenen metrin säteellä kalliomuodostelmasta. Löytöinä saatiin alumiinifoliota, pullonkorkkeja ja yksi nelireikäinen paidannappi. Maaperässä ei havaittu mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa.

Hautvuoren muinaislinnanajoituksiin on muinaisjäännösrekisterissä lisätty ”historiallinen, 1900-luku”, koska mäellä olevissa puissa on vuoden 2015 tarkastuksen yhteydessä havaittu nimikirjaimia ja päivämääriä sisältäviä kaiverruksia muun muassa vuosilta 1934, 1936 ja 1943. Sama ajoitus kuuluisi myös Kirkenlinnalle samantapaisin perustein. Kallion huipulla on kallion pinnassa hakkauksia, muun muassa vuosiluku 1922 ja nimikirjaimia.

Vasemmalla: ”Linnanpiha” kuvattuna ylärinteen puolelta kalliolta. Tasannetta rajaavassa kivivallissa oleva porttiauikko on taustalla kuvan keskellä. Keskellä on ”linnanpihan” koilliseen suuntautuva ja muulta tasanteelta loivasti nouseva haara. Etualalla oikealla ja taustalla vasemmalla on ”linnanpihaa” rajaavia kalliopintoja. Kuvattu lounaaseen. **Oikealla:** Kirkenlinnan kallion korkein huippu on terävä. Huipun ympärillä kallio on halkeillut lohkoiksi, joita erottavat halkeamat ja jyrkät kalliopinnat. Korkeimmalta huipulta vasemmalle laskevalla kalliopinnalla on aivan huipun lähellä hakkauksia. Kuvattu koilliseen. Kuvat: Antti Bilund.

Vasemmalla: Kirkenlinnan huipulla kalliopinnassa olevia hakkauksia, ainakin vuosiluku 1922 ja sen yläpuolella nimikirjaimet, ehkä JH, sekä muita hakkauksia. Kuvattu etelään. **Oikealla:** Korkea kalliomuodostuma Kirkenlinnan eteläpuolella. Muodostumasta on käytetty kansanomaista nimitystä ”Kirkenlinnan kellokastari”. (Appelgren 1886a, s.37) Muodostuman ympärillä, muun muassa kuvassa etualalla oikealla, on muuten kivikkoisessa maastossa pienialaisia tasanteita. Kuvattu itään. Kuvat: Antti Bilund.